

בס"ד, אדר ב תשפ"ב

דבר תורה לפרשת פקודי – הרב ד"ר יהודה זולדן

לוח הזמנים בבניית המשכן וחנוכתו

א. לוח זמנים – מיום כיפור עד ערב פסח

סדר הזמנים בבניית המשכן, בשנה הראשונה לצאת ישראל ממצרים, היה כך:
י' בתשרי – משה רבנו ירד מהר סיני: משה רבנו שהה בהר סיני במשך ארבעים יום, וירד ובידיו הלוחות השניות. ע"פ מדרש, ביום הכיפורים נצטווה משה על המשכן:

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ט). אימתי נאמר למשה הפרשה הזו של משכן? ביום הכפורים עצמו. אף על פי שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל? אמר ר' יהודה בר' שלום אין מוקדם ומאוחר בתורה (מדרש תנחומא [ורשא] פרשת תרומה, סימן ח).

י"א תשרי - הציווי על בניית המשכן: "ויקהל משה" (שמות לה, א) – "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר" (רש"י). ביום זה הוא מלמד את העם על הצו להקים את המשכן (שמות לה, ד). מדוע מיד למחרת רדתו ציווה משה על מעשה המשכן? יש לומר כיון דעיקר ההקלה היה בשביל נדבת מלאכת המשכן ושתבא נדבת זהב למשכן לכפר על זהב העגל אם כן מסתמא היה זה מיד בירדתו מן ההר כדי שיהא להם כפרה מיד על מעשה העגל שיסור חרון אף מישראל" (שפתי חכמים, שמות לה, א).¹

י"ב, י"ג תשרי - ימים בהם הביאו את הנדבות למשכן: "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר" (שמות לו, ג). "אמר ר' יוחנן: לשני בקרים הביאו כל מלאכת המשכן ויותירו, שנאמר 'והמלאכה היתה דיים' (שם ז).

י"ד בתשרי - משה רבינו ובצלאל סדרו ומיינו את התרומות. ט"ו בתשרי - התחילו לבנות המשכן: כך הסביר הגר"א, את הפסוק "משכני אחרין נרוצה, הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א, ג):

נראה לפי כשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן. ומשה ירד ביום הכיפורים, ובמחרת יום הכיפורים "ויקהל משה" וציווה על מלאכת המשכן, וזה היה ב"א לתשרי. וכתוב "והעם הביאו בבקר בבקר" עוד שני ימים, הרי י"ג בתשרי ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל. ובט"ו בתשרי התחילו לעשות, ואז חזרו ענני כבוד, ולכן אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי.

¹ באותו היום גם לימד משה את העם את משפטי ה'. "ויהי ממחרת" (שמות יח, יג) – "מוצאי יום הכיפורים היה, כך שנינו בספרי. ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר" (רש"י שם).

החלו לבנות את המשכן בט"ו בתשרי, חצי שנה בדיוק לאחר היציאה ממצרים. על יום מיוחד זה נרמז בפסוק: "הביאני המלך חדריו". בשלב זה עדין אין ציווי על חג הסוכות – סוכה וארבעה המינים, אם כי כבר נזכר קיומו של חג האסיף (שמות כג, יז; לד, כג-כד).

כ"ה בכסלו - יום סיום בנין המשכן: ע"פ מדרש, בנין מלאכת המשכן נמשך שבעים יום, מט"ו בתשרי עד כ"ה בכסלו: אמר ר' חנינא: בכ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן. ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן" (שמות מ, ב). והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו? והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק דכתיב "לושי ועשי עוגות", ואמרו לו "שוב אשוב אליך". ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה? אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם. מה שלם לו הקדוש ברוך הוא? חנוכת חשמונאי (ילקוט שמעוני מלכים א רמז קפד).

א' בניסן - יום הקמת המשכן וחנוכתו: כאמור לעיל הקב"ה ציווה את משה להקים את המשכן בא' בניסן, וכך נזכר בפרשתנו: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" (שמות מ, יז). כמעט שנה לאחר שיצאו ממצרים, עמד המשכן בלב מחנה ישראל.

כ"ג אדר עד א' ניסן, או א' ניסן עד ח' בניסן- ימי המילואים: אהרון ובניו נצטוו להתכונן לקראת העבודה במשכן. "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאכתם כי שבעת ימים ימלא את ידכם... ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים" (ויקרא ח, לג-לה). ביום השמיני למילואים הם נכנסו למשכן, ואז חטאו נדב ואביהוא (ויקרא ט-י). תנאים וכן ראשונים חלקו בשאלה באלו תאריכים היו שבעת ימי המילואים ויום הכניסה למשכן - היום השמיני. מכ"ג אדר עד א' ניסן או מא' ניסן עד ח' בניסן.²

א' עד י"ב ניסן- חנוכת הנשיאים: הנשיאים אף הם הביאו קרבנות בעת חנוכת המשכן (במדבר ז, א-פט). א' בניסן היה היום הראשון לקרבנות הנשיאים (ספרא שמיני - מכילתא דמילואים א; שבת פז ע"ב).

משך הבניה של המשכן במדבר, מאז הציווי על בנייתו עד סיום חנוכתו היה כחצי שנה!! מיום כיפור עד כמה ימים לפני חג הפסח.

ב. יום כיפור, סוכות, חנוכה, חודש ניסן

לנקודות הזמן הללו יש משמעות ואף ביטויים הלכתיים.

יום כיפור: ביום כיפור הצטווה משה רבנו, על מלאכת המשכן, והוא כפרה על חטא העגל: "ירד בי' בתשרי והוא היה יום הכיפורים, ובישרם שנתרצה לפני המקום, שנאמר "וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו" (שמות לד, ט), לפיכך נתקיים יום חוק וזכרון לדורות, שנאמר "והיתה זאת לכם לחקת עולם" (ויקרא טז לד). (סדר עולם רבה [ליינר] פרק ו).

² ספרא, פרשת צו, מכילתא דמילואים אות לו; ספרי במדבר, פרשת נשא, אות מד; רמב"ן ואבן עזרא שמות מ, יז.

סוכות: המשכן היא הסוכה הגדולה, וביום זה מקיימים את מצוות סוכה, שכמה מהלכותיה נלמדים מהלכות המשכן והמקדש.³ "וחג הסוכות הוא מעין המשכן שניתן לבני ישראל אחר החטא כשניתקנו בתשובה. כתיב 'ויקהל משה' פרש רש"י למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר שנתרצה הקב"ה לבני ישראל בשמחה. ואז החל נדבת המשכן בימים שבין יום הכיפורים לסוכות (הרב יהודה לייב מגור, שפת אמת, סוכות תרמ"ד).

חנוכה: יום סיום בניית המשכן היה בכ"ה בכסלו. יום חסר משמעות בשנה הראשונה ליציאת מצרים. לעתיד בימי הבית השני, נתגלה והתברר המשמעות של יום זה. יום חנוכה המזבח שנטמא ע"י היוונים, למשך שמונה ימים, באותם הימים בהם לכאורה אמורים היו להיות שמונת ימי המילואים, וחנוכת הנשיאים כשיצאו ממצרים. קריאת התורה בימי חנוכה היא בקרבנות הנשיאים "בחנוכה בנשיאים" (משנה מגילה ג, ו). "פירש הר"ר שמעיה ז"ל משום דמכ"ה בכסליו היה ראוי המשכן להקים אלא על פי הדבור היה מקופל עד א' בניסן ולא חנכוהו הנשיאים כדאיתא במדרש, ולפי שהיה ראוי להקימו מכסליו ולחנכו לכך קורין פרשת נשיאים בחנוכה שהוא בכ"ה בכסלו" (תוספות הרא"ש, מגילה לא ע"א)

חודש ניסן: כאמור, הנשיאים הקריבו את קרבנותיהם לחנוכת המשכן מא' – י"ב ניסן. עובדה זו היא הסיבה למנהג שלא להתענות בחודש ניסן (מסכת סופרים פרק כא הלכה א), ויש הנוהגים בימים אלו לקרוא בכל יום את הפסוקים ובו קרבנות הנשיא של אותו היום.⁴

כאמור, הצו על בניית המשכן, בנייתו וחנוכתו היו מיום כיפור עד כמה ימים לפני פסח, ולעתיד לבא חנוכת בית המקדש השלישי יהיה בסדר הפוך של החודשים: מא' בניסן עד חג הסוכות (יחזקאל מה, יח-כה).

³ תלמוד ירושלמי סוכה א, ו; ב, ז. תלמוד בבלי סוכה ד ע"ב; ז ע"ב; ט ע"א; יא, ע"ב, ועוד.
⁴ מקורות רבים בענין זה: הרב עובדיה יוסף, חזון עובדיה- פסח, חלק ב עמ' ג.